

Національна академія педагогічних наук України
Інститут обдарованої дитини НАПН України
Національний центр «Мала академія наук України»

МАТЕРІАЛИ
Науково-практичного онлайн-семінару
**«ОБДАРОВАНІСТЬ:
МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ
ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ»**
22–26 травня 2025 року

Київ
2025

О-13 Обдарованість: методи діагностики та шляхи розвитку : матеріали науково-практичного онлайн-семінару (Київ, 22–26 травня 2025 року). / Упоряд. М. Ю. Мельник, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. – 1000 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників науково-практичного онлайн-семінару «Обдарованість: методи діагностики та шляхи розвитку», у яких учасники досліджують проблеми і перспективи ідентифікації та розвитку обдарованості дітей і молоді в умовах воєнного стану, здійснюють пошук шляхів ефективних методів виявлення обдарованості, висвітлюють досвід впровадження інноваційних технологій та організаційних рішень, що сприяє реалізації потенціалу обдарованої особистості.

Тематика публікацій:

- Сучасні підходи і тенденції педагогічної та психологічної діагностики обдарованості
- Діагностика чинників розвитку обдарованої особистості в умовах воєнного стану
- Інформаційно-комунікаційні технології в діагностиці, моніторингу та супроводі розвитку обдарованої особистості
- Організація освітнього середовища для підтримки та розвитку обдарованості в умовах війни

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 376-056.45

ЗМІСТ

Аайтов С. Ш. Розуміння минулого як іншого антропологічною сферою сучасної філософії історії та діагностика і розвиток обдарованості.....	12
Ананова Т. О. Педагогічна та психологічна діагностика обдарованості.....	16
Андрєєв С. С., Андрєєва В. Г. Проектна діяльність як ефективний метод розвитку обдарованості дітей у сучасній системі освіти	25
Антоненко О. О. Хімічні експерименти онлайн: як розвивати дослідницьку обдарованість учнів в умовах дистанційного та змішаного навчання	29
Аскарова Ю. С. Використання ІКТ в освітньому процесі з обдарованими учнями	33
Барабаш Л. М. Впровадження інтерактивних технологій на уроках біології як засіб активізації пізнавальної діяльності обдарованої дитини	39
Барабаш М. Г. Проектно-технологічна діяльність на уроках трудового навчання як шлях до розвитку обдарованої особистості	48
Барановська О. В. Обдарованість і життєвий вибір старшокласника: діагностика та підтримка	56
Баштан Н. В., Михайлик Л. В. Цифрові технології в діагностиці обдарованості: можливості та ризики	64
Бевз Т. А., Кириленко С. В., Кіян О. І. Індивідуальна траєкторія розвитку обдарованої дитини в умовах Нової української школи: діагностика, підтримка, супровід	69
Березинець С. К., Іщенко В. С., Єрмак А. Р. Розвиток освітнього потенціалу обдарованих школярів в умовах воєнного часу: кейс-аналіз діяльності Ірпінського академічного ліцею НУБІП України	78
Бельська Н. А. Досвід використання в діагностиці обдарованості комп'ютеризованої версії методики С. Медніка для визначення вербальної креативності: переваги та недоліки	88
Бойко С. М. Інноваційна педагогіка та підтримка обдарованих учнів в умовах війни.....	95
Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Футуристичні абриси та дидактико-методичний потенціал українського підручника	104
Бродецька І. В. Психолого-педагогічні заходи для реалізації особистісного потенціалу обдарованих учнів в умовах воєнного стану	120
Бурачок Н. В. Інноваційні технології розвитку обдарованості у школярів ...	129
Вдовіна О. О. Інформаційно-комунікаційні технології як інструмент моніторингу якості освіти та розвитку обдарованості в українських ЗВО.....	139
Ветрова О. Д. Соціально-педагогічний супровід обдарованих дітей і молоді в закладах фахової передвищої освіти	146

Айтов Спартак Шалвович,
кандидат історичних наук
доцент кафедри філософії та українознавства
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро,
aytovspartak@gmail.com

РОЗУМІННЯ МИНУЛОГО ЯК ІНШОГО АНТРОПОЛОГІЧНОЮ СФЕРОЮ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ ТА ДІАГНОСТИКА І РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОСТІ

Дана стаття присвячена з'ясуванню впливу антропологічного аспекту сучасної філософії історії у розумінні нею феноменів Іншого у минулому на діагностику і розвій обдарованості. Проаналізовано сутність і аспекти значущості концепцій історичної антропології для формування творчих навичок і обдарованості особистості у процесі осягнення широкого історичного і соціокультурного контексту.

Ключові слова: філософія історії, історична антропологія, особистість, минуле, діагностика, Інше, обдарованість.

This article is devoted to clarifying the influence of the anthropological aspect of modern philosophy of history in its understanding of the phenomena of the Other in the past on the diagnosis and development of giftedness. The essence and aspects of the significance of the concepts of historical anthropology for the formation of creative skills and giftedness of the individual in the process of comprehending a broad historical and socio-cultural context are analyzed.

Keywords: philosophy of history, historical anthropology, personality, past, diagnosis, Other, giftedness.

Діагностика і розвиток обдарованості особистості мають визначальне значення для її успішного індивідуального і професійного розвитку. Виявлення здібностей людини і стимулювання її творчих здібностей з пов'язано з формуванням у учнів і студентів вміння будувати плюралістичні моделі розуміння реальності і засобів вирішення розумових і життєвих завдань. Діагностика обдарованості і формування творчих навичок може бути реалізована через постановку проблемних запитань тим, хто навчається, з зіставлення феноменів минулого, яке розглядається як Інше, і явищ соціокультурного життя сучасності. Виявлення творчих здібностей та їх усвідомлення особистістю є інтелектуальною і емоційною основою для формування творчого, діалогічного мислення як у соціально-гуманітарних науках, як і у меншій мірі у природничих й технічних дисциплінах, економічної діяльності та ін.

Розвиток діалогічного мислення реалізується завдяки утворенню у особистості бачити і розуміти альтернативні варіанти динаміки історичних процесів і соціокультурних процесів сучасності. Дана здатність може бути генерована через

залучення аналізу різноманітних явищ минулого як Іншого по відношенню до сучасності. Роль антропологічної сфери сучасної філософії історії у формуванні діалогічного мислення і творчих навичок полягає у формуванні досвіду вивчення елементів ментально-культурної площини Іншого у минулому як складного і багатоаспектного простору. До них можна віднести світогляд, повсякденне життя, соціальну поведінку, культурні установки людини і суспільства минулщини.

Важливим концептуальним підходом історико-антропологічних студій є розуміння ментально-культурної реальності, у якій існувала людина минулого, як Іншого по відношенню до уявлень про світ і світогляду сучасної людини; спроба увійти у інтелектуальний діалог з минулим як Іншим [1, с.328].

Антропологічна сфера сучасної філософії історії осмислює людську площину історичного буття людей, суспільств, субкультурних спільнот як Іншу по відношенню до сучасної економічної, соціокультурної, демографічної, політичної, науково-технічної реальності. Складність і багатоаспектність ментально-культурного горизонту історичної реальності як Іншого, котре знаходиться у фокусі розвідок даного філософсько-історичного напрямку, може бути пояснена тим, що він лежить у основі усіх площин історичних процесів.

Цей вимір минулого має мотивуюче і спонукально-орієнтаційне значення для існування особистості у просторі історичних процесів. Ментально-культурні чинники спрямовують шляхи розвитку людини і суспільства, оскільки інші площини минулого функціонують відповідно до уявлень про світ, системи морально-етичних цінностей, стереотипів мислення, знаково-символічного простору, світоглядних установок суб'єктів історичної реальності.

Аналіз антропологічною сферою сучасної філософії історії світоглядних особливостей людини і соціумів минулого, котрі значною мірою відрізняються від сучасних, має велике значення для розвитку обдарованості. Це може бути реалізовано через з'ясування каузальності та сенсу історичного і сучасного соціального буття і варіантів його існування у майбутньому. Остання обставина є підставою для того, щоб вважати антропологічний аспект сучасної філософії історії суттєвим елементом гуманітарного і соціального прогнозування та футурологічних студій.

Дослідження у зазначеному рефлексивному полі виявляються релевантними завдяки виявленню історично-антропологічними розвідками точок біфуркації у розвитку ментальності культурних систем і цінностей минулого, реконструкції та осмисленню його альтернатив і застосування цього знання для студій світогляду і цінностей сучасної епохи, розуміння соціокультурних трендів й аналізу їх розвитку у майбутньому.

Засадничим теоретичним підходом для історично-антропологічних розвідок минулого як Іншого є положення М. Блока, згідно з яким основним об'єктом

історичного пізнання є людина у часі [2, с.130-131], у всьому розмаїтті аспектів минулого. Суттєве значення для розуміння іншості історичної реальності має теоретичний підхід Ф. Броделя до аналізу структур повсякденного життя індивідуумів і суспільств минулщини [3, с.10]. Значну роль у дослідженні цього проблемного поля відіграє «історія ментальностей», котра осмислює широкий спектр аспектів буття минулого у психологічно-культурній і знаково-символічній площинах [4, с.10-11].

Досить складна і розгалужена структура антропологічної сфери сучасної філософії історії дозволяє їй вести широкий міждисциплінарний діалог з концепціями природничих та соціально-гуманітарних дисциплін, з метою розуміння реалій Іншості у просторі минулого. Вона сприяє формуванню і вдосконаленню обдарованості особистості. Це відбувається завдяки здійсненню багатоаспектного аналізу буття людини і суспільства у смислових координатах історичної динаміки. Так, дослідження, географічних уявлень людини минулого втілюються у студіях «ментального картографування» [5, с.10].

Антропологічна сфера сучасної філософії історії володіє значним кластером інноваційної діяльності у дослідженні Іншого. Важливим творчим його елементом виступає аналіз нового для філософсько-історичних пошуків проблемного поля, ментального та соціокультурного горизонту минулого як Іншого. До цієї проблематики належать, зокрема: студії стереотипів та стилів мислення людини і суспільств минулого як суттєвих компонентів каузальності їх динаміки; осмислення гендерної площини історії, яке відбулося у інтелектуальному просторі «історії жінок»; дослідження ментальних уявлень про час і простір суспільств Середньовічної Європи.

Значущим елементом інноваційної діяльності історичної антропології як сучасної філософії історії, котрий сприяє розумінню минулого як Іншого, виступає багатоаспектне застосування нею міждисциплінарного діалогу з іншими науками. Плідними і перспективними є взаємодії історично-антропологічних концепцій з теоретичними розвідками природничих наук (фізична географія, кліматологія, «антропогеографія»); соціальних наук (етнологія, соціологія, соціальна психологія); гуманітарних наук (психологія особистості, мистецтвознавство); історичних наук (теоретична історія, всесвітня історія, «глобальна історія»); наук про культуру (культурологія, філологія); філософських наук (філософія культури, соціальна філософія).

Застосування міждисциплінарного теоретичного підходу, властивого історичній антропології, при діагностиці та формуванні обдарованості, сприяє формуванню альтернативних точок зору на об'єкти, котрі осмислюються у ході засвоєння особистістю світу та вирішення нею розумових і професійних завдань.

Сутнісною складовою інноваційної діяльності антропологічної сфери сучасної філософії історії є координаційна роль у розвитку сучасної

соціогуманітаристики. За суттю її концепції, завдяки дослідженням минулого як Іншого, виступають істотною теоретичною підвалиною розвитку соціогуманітарних студій у дослідницькому (ментально-культурний горизонт історичних процесів); методологічному (міждисциплінарність і аналіз каузальності, змісту та перспектив соціокультурної динаміки) та ціннісному (ідеал цінності людського існування та принцип рівноцінності культур різних часів), у багатоманітності феноменів Іншого як минулого.

Важливим елементом інноваційної діяльності антропологічної сфери сучасної філософії історії виступає осмислення мотивацій та сутнісних рис суспільств минулого, звернення як до розуміння сутності сучасних соціокультурних процесів, так і до прогнозування їх у майбутньому.

Серед них можна виокремити застосування у історично-антропологічних студіях концепцій синергетики та характерної для неї багатозначної логіки. Вельми значущим є реалізація теоретичного підходу, згідно з яким соціокультурні процеси минулого є нелінійними і містять багато можливих альтернатив, одна із яких реалізується у точці біфуркації.

Застосування концепцій історичної антропології у розвитку обдарованості призводить до генерування у особистості нових теоретичних підходів до аналізу різноманітних аспектів індивідуальної та професійної діяльності.

Слід зазначити, що до інноваційної діяльності антропологічної сфери філософії історії у дослідженні минулого як Іншого належить низка наявних та перспективних теоретичних елементів. Серед перших можна виокремити: виокремлення і аналіз нового для історично-антропологічних розвідок проблемного поля; ефективне залучення міждисциплінарного підходу та проведення інтердисциплінарного діалогу; координуючу та науково мотивуючу роль у розвитку соціально-гуманітарних студій; прогностичний потенціал у розумінні психологічно-культурного горизонту Іншого у минулому.

До перспективних елементів інноваційної діяльності історичної антропології у рефлексивному полі аналізу феноменів Іншого у минулому належать: створення передумов для реалізації у студіях даної проблематики теоретичних підходів синергетики та багатозначної логіки. Зазначені інновації антропологічної сфери сучасної філософії історії визначають евристично-творчий характер даного напряму філософського пізнання й надають їй можливості як для релевантного розуміння причин і сутності утворення багатоманітних аспектів Іншого у минулому, так і для осмислення їх впливу на формування світоглядних трендів і соціокультурну динаміку сьогодення.

Зазначені теоретичні підходи і концепції, котрі утворилися у антропологічній сфері сучасної філософії історії, суттєво сприяють як діагностиці, так і формуванню обдарованості тих, хто навчається. Так,

міждисциплінарний підхід, розвинений у студіях історичної антропології, є важливим для генерування у особистості широкого кругозору. Це дозволяє аналізувати актуальні проблеми з різних боків й приходити до їх оптимального вирішення. Координуюча роль історичної антропології впливає на розвиток обдарованості у аспекті формування інтелектуальних навичок до «конструювання», логічної структурованості творчих знахідок.

Застосування прогностичного горизонту історично-антропологічних розвідок у розвитку обдарованості сприяє утворенню навичок до аналізу наслідків тих рішень, які приймаються, й глибини мислення. Залучення синергетичних підходів історичної антропології має значущість для утворення навичок варіативності у вирішенні креативних, нестандартних завдань. Останнє є важливим проявом обдарованості особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айтов С.Ш. Сучасна філософія історії: історично-антропологічний горизонт. Д.: Ліра, 2018. 368 с.
2. Блок М. Апологія історії. К.: Літопис, 2018. 168 с.
3. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм / Ф. Бродель. – у трьох томах. Т.1. Структури повсякденності: можливе і неможливе. К.: Основа, 1995. 541 с.
4. Історія європейської ментальності / за ред. П. Дінцельбахера. Л.: Літопис, 2004. 720 с.
5. Каппелер А. Від країни козаків до країни селян. Україна на видноколі Заходу у XVI – XIX ст. Львів : Літопис, 2022. 360 с.

Ананова Т. О.,

*вчитель Лошкарівського ліцею,
ananova52@ukr.net*

ПЕДАГОГІЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ОБДАРОВАНОСТІ

Анотація. У роботі розглянуті проблеми пошуку педагогічної та психологічної діагностики інтелектуально обдарованої особистості, створення умов для їх реалізації потенціальних можливостей. Аналізуються можливості прогнозу індивідуальних досягнень в сучасних педагогічно-психологічних дослідженнях.

Ключові слова: обдарованість, особистість, інтелектуальна обдарованість, психометричний інтелект, методи ідентифікації обдарованості.

Abstract. The paper considers the problems of searching for pedagogical and psychological diagnostics of an intellectually gifted person, creating conditions for

Наукове видання

**ОБДАРОВАНІСТЬ:
МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ
ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ**

МАТЕРІАЛИ
науково-практичного онлайн-семінару
22–26 травня 2025 року

Упорядники:
М. Ю. Мельник, В. М. Шульга

Відповідальність за достовірність матеріалів
несуть автори публікацій.

Підписано до опублікування: 3 червня 2024 року.
Умов.-друк. арк. 116,25. Електронне видання.

Видавництво Інститут обдарованої дитини НАПН України
вул. Січових Стрільців, 52-Д, м. Київ, 04053
тел./факс.: (044) 481-27-27

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру серія
ДК № 6081 від 14.03.2018 р.